

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“
за нуждите на Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ (БАН)
по специалност *Български език* в професионално направление 2.1. *Филология*
обявен в „Държавен вестник“ бр. 29/12.04. 2022 г.

Кандидат: доц. д-р Руска Събева Станчева (ИБЕ – БАН)

Автор на становището: проф. д-р Ценка Николова Иванова, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

1. В посочения конкурс се явява единствен кандидат – доцент доктор Руска Събева Станчева. Кандидатката е завършила специалност „Славянска филология“ (приравнена към магистърска степен) в СУ „Св. Климент Охридски“ с две паралелни квалификации – по полски език и литература и по български език и литература. Следва аспирантура към ИБЕ, където преминава професионалният ѝ стаж, като от 2005 година придобива научното звание „старши научен сътрудник втора степен“ или академичната длъжност „доцент“.

Общият брой научни публикации на Руска Станчева в рамките на професионалната кариера е 90: 5 монографии (2 от тях в съавторство), 2 съавторски студии в реферирани и индексирани бази данни; 12 студии в издания с научно рецензиране (3 съавторски); научно-популярна студия – 1; 4 статии в реферирани и индексирани бази данни (3 съавторски); 44 статии в издания с научно рецензиране (9 в съавторство); съставителство на речници (съавтор) – 5; 3 научни превода от чужд език; 13 учебници в съавторство, одобрени от МОН за периода 2017 – 2020 година. Преобладаващото число публикации са на български език, на други езици са 2 – което е напълно в реда на нещата, имайки предвид научната и приложната специализация на авторката, ориентирана към българския национален (книжовен, стандартен) език и целевите групи ползватели на научните продукти. В представените материали за конкурса са посочени 22 участия в научни форуми в периода 2007 – 2021 година. В научни издания с различен статус в наукометричната номенклатура са цитирани 26 публикации на авторката, а посочените цитирания са общо 59.

Доц. Руска Станчева представя за този конкурс хабилитационен труд – монография, още една монография, 2 студии в съавторство, отразени в реферирани и индексирани бази данни, 7 студии в издания с научно рецензиране (3 в съавторство); 30 статии (6 в съавторство), като 4 заглавия са публикувани в издания, отразени в реферирани и индексирани бази данни, а 26 са в издания с научно рецензиране.

По отделните категории наукометрични показатели, в съответствие със ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответните правилници на БАН и ИБЕ, доц. Станчева представя научна работа в еквивалента на общ сбор от 1238 точки, т.е. напълно покрива минималните изисквания за заемане на съответната академична позиция.

2. Научните изследвания на кандидатката за академичната длъжност „професор“ са в широката област на съвременния български книжовен език – както в традиционни изследователски полета (върху глаголната система, категориите вид и време, кодификацията и именната система, синтактични особености), където надгражда и демонстрира собствен почерк с приноси за по-детайлно вникване в някои от по-сложните инвентари на българската граматика, така и в иновативни посоки на базата на социологически подход и чрез прилагане на модерни изследователски техники. Специализацията в областта на теорията на книжовните езици е подпльтена с модерен подход и с адекватна интерпретация на сложното функционално пространство на съвременните стандартни езици, вкл. с акценти върху динамиката на книжовноезиковата норма на българския език, върху предисторията и актуалното състояние на нормативистиката на стандартния (книжовния) български език. Тъй като самата същност на книжовния (стандартния) език в живота на което и да е езиково общество съдържа неминуемия интердисциплинарен профил на наблюдение, кандидатката умело вплита социолингвистичния подход в своите анализи и интерпретации.

Доц. Станчева има успешно защитил докторант (2020 г.) и ръководи още две докторантки, зачислени също към ИБЕ и Секцията по съвременен български език – доказателство за симбиозата между висшите училища със съответния хуманитарен профил, които подготвят специалисти от базисните бакалавърска и магистърска степен и възможността изследователи в институтите на БАН да поемат ръководствата на докторанти по конкретни научни специалности. Също в съответствие с научния си профил кандидатката ръководи и работи в 4 проекта: за нормативната граматика на българския език в нейната динамика, за обществените нагласи към българския книжовен език, проект с важна добавена стойност в съвременния свят на дигитализация на комуникациите и на възможностите за ползване на ресурси – за български езикови ресурси в дигитална среда.

Научно-приложна страна в работата е връзката с българската образователна система: работа в екипи по съставителство на учебни програми и учебници, участия в семинари с учители по български език, конференции с научно-приложна ориентация и изследователски подходи в обучението по български език. Съставителството на тестове за онлайн и интерактивна среда смятам за качество на доц. Станчева, което следва да се оцени високо като добавена стойност към цялостния облик на изградения профилиран специалист и експерт за партньорска работа с Министерството на образованието и науката.

3. На фона на многото публикации на домашни и чужди изследователи за книжовноезиковите процеси в българския книжовен (стандартен) език през 19. век, в представения хабилизационен труд Руска Станчева целенасочено насочва своите усилия към осветляването на важни етапи от историята на БКЕ през 20. век (*Кодификаторската практика на първите български научни граматики*). Изтъквайки интелектуализацията и интернационализацията като важна типологическа черта на книжовните езици, авторката се съсредоточава върху концептуалната и приложната страна в по-нататъшните етапи на нормативистиката и кодификацията в БКЕ, които не се съсредоточават единствено върху

диалектните бази като съпътстващ елемент на националната еманципация през 19. век. Важен е социолингвистичният анализ на въздействието на книжовния език върху диалектите, постепенно оформящата се оценъчност с негативен знак за крайни отклонения от произносителната норма и намаляване на големите амплитуди с интерференции откъм диалекти. Мимоходом се налага коментарът, че историята на българския книжовен език през 20. век и наблюденията над тенденции в началото на 21. век съдържат типологически отличаващи ги характеристики в сравнение с процесите на „строителство“ на българския книжовен език през 19. век. Доц. Станчева отразява обективно тенденцията, включваща поколенчески различия при възприемането и субективната оценка на стандартния/книжовния език в неговата полифункционалност. В това също намирам неин принос към типологията на езиковите стандартизации в южнославянския ареал.

Кодификацията в контекста на езиковите нагласи е в същността си оригинален социологически подход за извличане на достоверна обратна връзка от езиковата общност за кодификацията на книжовната норма. Емпиричните данни от анкетни проучвания, представени със съвременни инструменти на онагледяването като графики, сравнителни статистически стълбове, криви на динамиката и под., включването на съпоставителен елемент и на типология на изследователския подход са доказани умения на авторката.

Студиите и статиите съдържат уместни и дори провокативни анализи и наблюдения към съвременните „ползватели“ на българския книжовен/стандартен език: глобализация vs. урбанизация, съвременните електронни комуникации и отражението им върху „практикуването“ на книжовния език, кирилицата и други графични системи в е-комуникацията на български език, ролята на метаезика – подпомагащ или деструктивиращ фактор, анкетите и аплитудата при самооценка и реално езиково поведение и др.

4. Оценявайки високо социологичната база и анкетите в търсене на обратна връзка с езиковото общество, бих обърнала внимание на обстоятелството, че по данни на Националния статистически институт нараства относителният дял на български граждани, за които българският не е роден/първи език. Данните от преброяването на населението през 2021 г. ще потвърдят тенденция, забелязана при разчитане на статистически показатели още през 2011 г. Следователно е възможна хипотезата, че достоверността на социологическото проучване за езиковите нагласи може да претърпи корекции. Следва въпросът на какви критерии би трябвало да се опира специфичният „сондажен“ метод в подобни ситуации.

5. Изразявам убедеността си, напълно в съответствие с актуалното законодателство в областта на развитието на академичния състав в България и на вътрешните правилници на БАН и ИБЕ за заемане на академични длъжности, че научното жури може да присъди на доц. Руска Събева Станчева академичната длъжност „професор“. Гласувам ЗА.

09.08. 2022 г.

Изготвил становището: .....

(проф. д-р Ценка Иванова)